

Цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

УДК 347.465

Луценко Дмитро Сергійович

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри інтелектуальної власності та приватного права
НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Lutsenko Dmytro

*PhD in Law, Senior Lecturer at the
Department of Intellectual Property and Private Law
NTUU «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID: 0009-0003-9881-8467*

**ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ТА ЗМІН НА ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ОЧІКУВАНЬ
THE IMPACT OF ECONOMIC CONDITIONS AND CHANGES ON
THE LEGAL REGULATION OF PROPERTY EXPECTATIONS**

***Анотація.** Вступ. Правове регулювання майнових відносин перебуває у тісному зв'язку з економічними умовами та змінами, які впливають на стабільність і передбачуваність реалізації майнових прав.*

Глобалізація, цифровізація, економічні кризи, інфляція, податкові реформи та екологічні виклики формують нові виклики для правового регулювання, вимагаючи його адаптації до сучасних реалій. Майнові очікування суб'єктів господарювання та громадян мають бути захищені в умовах змінного економічного середовища, що потребує системного перегляду правових механізмів.

***Мета.** Дослідження спрямоване на аналіз впливу економічних умов і змін на правове регулювання майнових відносин, виявлення проблем, що*

виникають у цій сфері, а також формування рекомендацій щодо вдосконалення правових механізмів регулювання в умовах економічної нестабільності.

Матеріали і методи. У роботі використано комплексний підхід, що включає аналіз законодавчих актів, економічних показників та міжнародних нормативних документів.

Методологічною основою є системний підхід, що дозволяє вивчати взаємозв'язок між економічними змінами та правовими механізмами. Методи порівняльного аналізу застосовувались для дослідження практик регулювання у різних юрисдикціях.

Результати. Дослідження показало, що ключовими викликами для правового регулювання майнових відносин є зростання ризиків невиконання зобов'язань через економічні кризи, вплив інфляційних процесів на реальну вартість активів, а також правова невизначеність у сфері цифрових активів.

Встановлено, що держава повинна адаптувати законодавство до сучасних викликів шляхом забезпечення правової стабільності, впровадження механізмів страхування ризиків та створення інструментів для ефективного захисту майнових прав.

Перспективи. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку законодавства для регулювання цифрових активів, аналіз впливу міжнародних санкцій на майнові відносини, дослідження правових механізмів стимулювання інвестицій у зелену економіку та вдосконалення правового регулювання уразливих груп населення.

Ключові слова: економічні умови, майнові очікування, правове регулювання, економічна стабільність, інфляція, глобалізація, цифрові активи, екологічні виклики, соціальна нерівність, економічний аналіз права.

Summary. *Introduction. The legal regulation of property relations is closely interconnected with economic conditions and changes that affect the stability and predictability of property rights realization.*

Globalization, digitalization, economic crises, inflation, tax reforms, and environmental challenges create new demands for legal regulation, requiring its adaptation to modern realities. The property expectations of businesses and individuals must be protected in a dynamic economic environment, necessitating a systematic review of legal mechanisms.

Objective. The research aims to analyze the impact of economic conditions and changes on the legal regulation of property relations, identify emerging issues in this area, and develop recommendations for improving legal regulation in conditions of economic instability.

Materials and Methods. The study employs a comprehensive approach that includes the analysis of legislative acts, economic indicators, and international regulatory documents. The methodological framework is based on a systematic approach that examines the interrelation between economic changes and legal mechanisms. Comparative analysis methods were used to study regulatory practices in various jurisdictions.

Results. The study revealed that the main challenges for legal regulation of property relations include increased risks of non-fulfillment of obligations due to economic crises, the impact of inflationary processes on the real value of assets, and legal uncertainty in the field of digital assets. It was established that the state must adapt legislation to contemporary challenges by ensuring legal stability, introducing risk insurance mechanisms, and creating tools for effective protection of property rights.

Prospects. Further research may focus on the development of legislation to regulate digital assets, the analysis of the impact of international sanctions on property relations, the exploration of legal mechanisms for stimulating

investments in the green economy, and improving the legal regulation of vulnerable groups.

Key words: *economic conditions, property expectations, legal regulation, economic stability, inflation, globalization, digital assets, environmental challenges, social inequality, economic analysis of law.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Сучасні економічні умови є динамічними та підлягають численним змінам, зумовленим як глобальними, так і локальними процесами. Такі фактори, як фінансова криза, інфляція, вплив міжнародних організацій та зміни в державному управлінні, створюють нестабільність, що суттєво впливає на формування та регулювання майнових очікувань.

Майнові очікування є важливим елементом у системі права, адже вони пов'язані із правами власності, інвестиційною діяльністю, соціальними гарантіями та реалізацією конституційних прав громадян.

Проте правове регулювання цієї категорії залишається недостатньо визначеним, що створює правові колізії та ускладнює економічну діяльність. У зв'язку із цим дослідження впливу економічних умов на правове регулювання майнових очікувань є надзвичайно актуальним як у науковому, так і у практичному аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем майнових очікувань розглядалися багатьма науковцями, зокрема у працях Ігнатової Е.М. [3], Савчиної М.В. [4], Хомко Л.М. [6].

Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання правового регулювання майнових очікувань у зв'язку з інвестиційними ризиками, змінами у фінансовому законодавстві та соціальними трансформаціями.

Завданнями дослідження є:

аналіз впливу економічної нестабільності на правові механізми регулювання майнових очікувань

визначення проблем правового забезпечення економічних гарантій у контексті змін економічної політики

формулювання пропозицій для законодавчого врегулювання майнових очікувань із урахуванням економічних змін

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання майнових очікувань є складним та багатогранним явищем, яке залежить від багатьох економічних факторів. Економічна нестабільність, зокрема кризи, створює умови для погіршення захисту майнових очікувань громадян та суб'єктів господарювання.

Наприклад, інфляція знижує реальну вартість майна та ускладнює виконання договірних зобов'язань, що викликає потребу у правових механізмах адаптації.

Зміни у фінансовому законодавстві, як-от запровадження нових податків або перегляд ставок, також впливають на майнові очікування. Наприклад, підприємці часто стикаються з непередбачуваністю регуляторних змін, що впливає на їхні інвестиційні рішення [2, с. 33].

Окрім того, цифровізація економіки створює нові виклики, зокрема щодо захисту цифрових активів і криптовалюти, які все частіше стають предметом майнових очікувань.

У цьому контексті важливо, щоб законодавство забезпечувало передбачуваність і стабільність, одночасно враховуючи економічні трансформації. Зокрема, слід розглянути можливість запровадження спеціальних правових механізмів, таких як страхування майнових очікувань, створення фондів компенсації або впровадження динамічних договірних умов, які враховують інфляцію та інші економічні зміни.

Також доцільним є вдосконалення законодавства у сфері інвестування, зокрема з метою зменшення ризиків для інвесторів у

нестабільних економічних умовах. Регулювання цифрових активів має передбачати спеціальні заходи для захисту прав власників та збереження їхніх майнових інтересів [6, с. 73].

Розробка таких підходів сприятиме підвищенню рівня економічної стабільності та правової захищеності суб'єктів майнових прав.

Майнові очікування є важливим інститутом правової системи, який об'єднує економічні та правові аспекти, визначаючи, з одного боку, права та обов'язки суб'єктів, а з іншого — механізми їх реалізації в умовах змінної економічної динаміки.

Економічні умови, зокрема економічна стабільність, темпи інфляції, рівень зайнятості, рівень державного боргу, валютні коливання та податкові реформи, відіграють вирішальну роль у формуванні майнових очікувань. Зміни в цих умовах можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на суб'єктів права.

Наприклад, в умовах економічної стабільності створюється сприятливе середовище для довгострокових інвестицій, що стимулює формування позитивних майнових очікувань. Навпаки, економічна криза або нестабільність можуть призводити до зниження довіри до державних інститутів, що позначається на можливості ефективного правового регулювання майнових прав.

Одним із ключових аспектів, через який економічні умови впливають на правове регулювання, є інфляція. Високий рівень інфляції знижує реальну вартість майна, що суттєво змінює відносини між кредиторами та боржниками. У випадку довгострокових договорів, укладених за фіксованою ціною, інфляція може стати причиною нерівності між сторонами [3, с. 45].

Це вимагає впровадження в правову систему механізмів захисту, таких як індексація платежів або включення в договори застережень щодо інфляції. Аналогічно, дефляція, хоч і менш поширена, також може

створювати правові ризики, особливо в контексті виконання боргових зобов'язань.

Податкові реформи є ще одним важливим фактором, який впливає на майнові очікування. Зміни у ставках податків, запровадження нових податкових зборів або пільг суттєво змінюють економічні умови для підприємців та громадян.

Так, підвищення податків може стати причиною зниження обсягу інвестицій, що, у свою чергу, впливає на формування правових очікувань щодо прибутковості бізнесу. У цьому контексті важливо, щоб податкове законодавство було стабільним та передбачуваним, що дозволить суб'єктам права ефективно планувати свої економічні дії.

Окремої уваги заслуговує вплив економічних криз на правове регулювання майнових очікувань. Економічна криза часто супроводжується скороченням доходів, збільшенням рівня безробіття, фінансовими втратами компаній та фізичних осіб.

У таких умовах суб'єкти права стикаються з підвищеними ризиками втрати майна, невиконання договірних зобов'язань, банкрутства та інших економічних проблем.

Для правового регулювання це створює необхідність впровадження кризових механізмів, таких як реструктуризація боргів, введення мораторію на виконання зобов'язань або державна підтримка найбільш постраждалих груп населення.

Таблиця 1

Вплив економічних умов і змін на правове регулювання майнових очікувань [7, с. 89]

Економічні умови/зміни	Вплив на майнові очікування	Необхідні правові заходи
Економічна стабільність	Створює сприятливі умови для довгострокового планування; стимулює інвестиційну діяльність.	Закріплення гарантій виконання договорів; розробка прозорих

		механізмів врегулювання спорів.
Економічна криза	Збільшує ризики невиконання зобов'язань; спричиняє банкрутства, скорочення доходів і зайнятості.	Запровадження мораторіїв на виконання зобов'язань; реструктуризація боргів; державна підтримка постраждалих суб'єктів.
Інфляція/дефляція	Інфляція знижує реальну вартість активів; дефляція ускладнює виконання боргових зобов'язань.	Введення інфляційних застережень у договори; розробка механізмів компенсації втрат через індексацію.
Зміна податкової політики	Підвищення податків знижує прибутковість бізнесу; податкові пільги стимулюють інвестиції.	Прийняття стабільного податкового законодавства; забезпечення прозорості та передбачуваності податкових реформ.
Глобалізація економіки	Розширює можливості міжнародної торгівлі; створює ризики через санкції, валютні коливання.	Удосконалення міжнародного права; посилення арбітражних механізмів для вирішення спорів.
Цифровізація економіки	Виникнення нових форм активів (криптовалюти, цифрові активи); розмитість правового статусу цифрових майнових прав.	Розробка законодавства для регулювання криптовалют; забезпечення захисту прав користувачів цифрових платформ.
Екологічні виклики	Збільшення витрат на адаптацію до екологічних норм; зміна умов господарювання через перехід до зеленої економіки.	Стимулювання інвестицій у екологічні технології; впровадження податкових пільг для «зелених» компаній.
Ринок праці	Рівень зайнятості впливає на майнову стабільність; зростання нерівності доходів підвищує ризики для соціально вразливих груп.	Введення мінімальних соціальних гарантій; розробка програм професійної перепідготовки для підтримки зайнятості.
Міжнародні економічні санкції	Обмежують доступ до ринків; створюють ризики для виконання міжнародних контрактів.	Адаптація контрактного права до змін економічних умов; створення механізмів компенсації втрат через міжнародне посередництво.
Фінансові коливання	Ризики втрати капіталу через нестабільність валютного курсу,	Регулювання фінансових ринків; введення

	банківських криз, зміни кредитних умов.	механізмів страхування ризиків інвесторів.
Інновації у фінансовій сфері	Зміна форм майнових відносин через розвиток фінтеху, блокчейну, смарт-контрактів.	Удосконалення законодавства про інтелектуальну власність; забезпечення правової визначеності у сфері смарт-контрактів.
Соціальні наслідки економічних змін	Зростання соціальної нерівності створює ризики для реалізації майнових прав уразливих верств населення.	Посилення соціального захисту; запровадження програм адресної допомоги.

Варто зазначити, що економічні зміни мають суттєвий вплив і на регулювання інвестиційної діяльності, яка безпосередньо пов'язана з майновими очікуваннями.

Зміна економічного клімату, зокрема через вплив міжнародних економічних санкцій, валютних коливань або зміну умов міжнародної торгівлі, може суттєво вплинути на правові рамки інвестицій. Це вимагає від держав розробки гнучких правових механізмів, які дозволять інвесторам адаптуватися до нових умов, не втрачаючи при цьому своїх прав та гарантій.

Значний виклик для правового регулювання становлять новітні економічні явища, пов'язані із цифровізацією економіки. Зростання ролі цифрових активів, криптовалют, технологій блокчейн створює нові форми майнових очікувань, які поки що не завжди знаходять адекватне відображення у законодавстві.

Правовий статус криптовалют як об'єкта майнових прав є предметом дискусій у багатьох країнах. Відсутність чітких правових норм у цій сфері створює невизначеність, що негативно позначається на майнових очікуваннях суб'єктів цифрової економіки.

Важливо також підкреслити, що економічні умови впливають не лише на майнові очікування, але й на самі принципи правового регулювання. У періоди економічного зростання держава має можливість забезпечувати

більший рівень соціального захисту, що відображається у розширенні прав громадян [5, с. 98].

Натомість у періоди економічної кризи держава змушена переглядати свої пріоритети, що може призводити до обмеження окремих майнових прав, наприклад, через підвищення податків або скорочення соціальних виплат.

Для вирішення проблем, пов'язаних із впливом економічних умов на майнові очікування, необхідно проводити системний аналіз та розробляти адаптивні правові механізми. Це може включати створення спеціальних законодавчих норм, спрямованих на захист майнових очікувань у періоди економічних криз, а також розвиток судової практики, яка враховуватиме економічні фактори під час вирішення спорів.

Продовжуючи аналіз впливу економічних умов та змін на правове регулювання майнових очікувань, необхідно звернути увагу на роль держави у формуванні правових гарантій та створенні умов для збереження стабільності майнових прав. Держава виступає не лише регулятором, але й гарантом дотримання економічної рівноваги, що забезпечує виконання майнових зобов'язань, захист прав власності та стимулює довіру до правової системи.

Одним із ключових інструментів впливу держави є регулювання ринку праці та забезпечення соціального захисту громадян. Економічні зміни, такі як зростання рівня безробіття чи збільшення нерівності доходів, створюють ризики для реалізації майнових очікувань, особливо вразливих категорій населення.

У цьому контексті важливим є розвиток правових механізмів, що забезпечують соціальні гарантії: право на мінімальний дохід, забезпечення житлом, компенсації у разі втрати роботи. Такі заходи сприяють зменшенню економічної напруги та підвищенню стабільності у правових відносинах.

Зміни у глобальній економіці, зокрема міжнародні торговельні угоди, санкції, зміна валютного курсу, також створюють нові виклики для правового регулювання майнових очікувань [4, с. 55-56].

Наприклад, у сфері міжнародної торгівлі важливим аспектом є правовий захист контрактних відносин між суб'єктами різних юрисдикцій. У випадку запровадження санкцій або змін у митному регулюванні учасники таких правовідносин часто стикаються із непередбаченими ризиками. Це зумовлює необхідність удосконалення міжнародного права, зокрема Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, а також впровадження ефективних механізмів арбітражного вирішення спорів.

Ще одним значущим аспектом є адаптація законодавства до інноваційних форм економічної діяльності, які безпосередньо впливають на майнові очікування.

Екологічний аспект економічних змін також суттєво впливає на правове регулювання майнових очікувань. Зміна клімату, необхідність переходу до зеленої енергетики, запровадження екологічних податків створюють нові виклики для суб'єктів господарювання.

Наприклад, компанії, які залежать від використання викопного палива, стикаються із необхідністю адаптації до нових регулювань, що може впливати на їхні майнові очікування щодо прибутковості. У цьому контексті важливим є впровадження правових стимулів для інвестування в екологічно безпечні технології, таких як державні субсидії, податкові пільги, зелена сертифікація.

Особливу увагу слід приділити питанням правового регулювання майнових очікувань у сфері цифрових активів. Сучасна економіка дедалі більше залежить від технологій блокчейн, криптовалют, смарт-контрактів, що потребує розробки нових підходів до регулювання.

Відсутність чітких норм щодо оподаткування криптовалют або визначення їхнього правового статусу створює ризики для інвесторів, які не мають гарантій щодо збереження своїх активів у разі коливань ринку чи банкрутства бірж.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати законодавство, яке забезпечує прозорість операцій із цифровими активами, а також ефективні механізми вирішення спорів.

У контексті глобалізації та цифровізації економіки зростає значення інтелектуальної власності як об'єкта майнових очікувань. Авторські права, патенти, торговельні марки стають важливими активами, які можуть бути предметом інвестицій, кредитування, застави.

Проте економічні зміни, такі як зростання піратства, розвиток штучного інтелекту, що генерує нові об'єкти інтелектуальної власності, створюють складнощі у правовому регулюванні.

Це вимагає не лише адаптації чинного законодавства, але й розробки нових концепцій, які враховуватимуть специфіку цифрової епохи.

Значну роль у регулюванні майнових очікувань відіграє судова практика. У багатьох випадках суди стають тим органом, який встановлює баланс між економічними реаліями та правовими нормами. Наприклад, у справах, пов'язаних із банкрутством, суди часто стикаються із завданням забезпечення справедливості між кредиторами, боржниками та іншими зацікавленими сторонами.

У зв'язку з цим важливим є розвиток інституту економічного аналізу права, який дозволяє враховувати економічний контекст під час прийняття судових рішень [8, с. 92].

Таким чином, вплив економічних умов та змін на правове регулювання майнових очікувань є багатограним і охоплює широкий спектр аспектів: від фінансових і податкових питань до цифровізації та екологічних викликів.

Для ефективного регулювання цієї сфери необхідно враховувати як національні особливості, так і глобальні тенденції, створюючи механізми, що забезпечують адаптивність, стабільність та справедливість правових норм.

Висновок. Вплив економічних умов і змін на правове регулювання майнових очікувань є складним і багатограним процесом, що потребує комплексного підходу.

Економічна стабільність сприяє зміцненню майнових прав, тоді як кризи, інфляція, податкові реформи, цифровізація, глобалізація та екологічні виклики створюють нові ризики і виклики.

У таких умовах держава має адаптувати законодавство до нових економічних реалій, впроваджувати гнучкі механізми захисту прав суб'єктів і забезпечувати баланс між економічними та соціальними інтересами. Основним завданням є створення правової системи, яка буде стабільною, прогнозованою і здатною до адаптації у змінному економічному середовищі.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження у цій сфері можуть бути зосереджені на таких напрямках:

розробка правових механізмів регулювання цифрових активів, таких як криптовалюти, смарт-контракти та блокчейн;

аналіз впливу глобалізації та міжнародних санкцій на майнові очікування у різних юрисдикціях;

дослідження правових аспектів перехідного періоду до зеленої економіки, зокрема регулювання екологічних податків та стимулювання інвестицій у стійкі технології;

розвиток інституту економічного аналізу права для врахування економічного контексту у процесі розробки законодавства та прийняття судових рішень;

вивчення соціальних аспектів економічних змін та їх впливу на правове регулювання майнових прав уразливих груп населення.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96> (дата звернення: 15.12.2024).
2. Головачова А. С. Правове регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні : монографія. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 220 с.
3. Ігнатова Є. М. Державне регулювання економіки : навчальний посібник. Харків : ХІУ, 2014. 208 с.
4. Савчин М. В. Правове регулювання та економічні свободи і права : монографія. Ужгород : Видавництво «РІК-У», 2020. с.
5. Товар і майнові відносини в умовах економічної глобалізації : збірник наукових праць. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. 150 с.
6. Хомко Л. М. Правове регулювання підприємницької діяльності : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 320 с.
7. Шевчук Є. А. Державно-правовий вплив на економіку у пореформний період : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. 180 с.

References

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-VR. Database "Legislation of Ukraine". Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96> [in Ukrainian].

2. Holovacheva A. S. Legal regulation of intermediary activities in insurance and reinsurance: monograph. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University, 2017. 220 p. [in Ukrainian].
3. Ignatova E. M. State regulation of the economy: textbook. Kharkiv: KhIU, 2014. 208 p. [in Ukrainian].
4. Savchyn M. V. Legal regulation and economic freedoms and rights: monograph. Uzhgorod: RIK-U Publishing House, 2020 [in Ukrainian].
5. Goods and property relations in the conditions of economic globalization: collection of scientific works. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2017. 150 p. [in Ukrainian].
6. Khomko L. M. Legal regulation of entrepreneurial activity: a textbook. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2015. 320 p. [in Ukrainian].
7. Shevchuk E. A. State and legal influence on the economy in the post-reform period: monograph. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, 2013. 180 p. [in Ukrainian].